

**ARBETSLIVS- OCH
JÄMSTÄLLDHETSUTSKOTTETS
UTLÅTANDE 4/2003 rd**

**Regeringens proposition om statsbudgeten för
2004**

Till finansutskottet

INLEDNING

Remiss

Riksdagen remitterade den 18 september 2003 regeringens proposition om statsbudgeten för 2004 (RP 55/2003 rd) till finansutskottet för beredning. Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet har med stöd av 38 § 3 mom. i riksdagens arbetsordning beslutat lämna utlåtande om budgetpropositionen till finansutskottet till de delar den hänför sig till utskottets behörighetsområde.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- programdirektör Harri Skog, ekonomidirektör Jukka Lumenko, överdirektör Marja Merimaa, specialplanerare Eeva Vattulainen, överinspektör Pentti Lehmijoki, överinspektör Tuija Leminen, överinspektör Timo Joki-

- perä och överinspektör Heidi Nummela, arbetsministeriet
- direktör Tarja Heinilä-Hannikainen, redovisningschef Arto Mynttinen och konsultativ tjänsteman Olli Hämmäläinen, social- och hälsovårdsministeriet
- planeringschef Kirsi Kangaspunta och överinspektör Jaana Hätälä, undervisningsministeriet
- överläkare Antti Huunan-Seppälä, Folkpensionsanstalten
- generaldirektör Jorma Rantanen, Institutet för arbetshygien
- byråchef Taru Neiman, Helsingfors stad, Specialsocialbyrån
- specialplanerare Raija Rantalainen, Södra Savolax arbetskrafts- och näringscentral
- överläkare Sakari Tola, Varma-Sampo.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Motivering

Hur uppnå sysselsättningsmålen

Huvudmålen för den nya strategin inom arbetspolitiken är att öka antalet sysselsatta med 100 000, öka sysselsättningsgraden till 70 % och sänka arbetslösheten till 6 % fram till 2007. Dessa mål uppnås varken enbart eller huvudsak-

ligen med hjälp av arbetsmarknadspolitik, utan det behövs också ekonomi-, skatte- och samhällspolitiska åtgärder samt ett omfattande sektorsövergripande samarbete inom förvaltningen. Dessutom är det viktigt att främja företagssamhet.

Utskottet anser målet att skapa 100 000 nya arbetstillfällen vara viktigt. Samtidigt noterar utskottet att målet utgör en stor utmaning och det

krävs målmedvetna insatser och ett friktionsfritt samarbete mellan olika samhällssektorer för att uppnå målet. De åtgärder enligt regeringsprogrammet som avsevärt kan främja måluppnåendet bör påskyndas. Ett viktigt steg i rätt riktning är lagstiftningen om sociala företag, som förväntas kunna göra det lättare för de mest utsatta handikappade och långtidsarbetslösa att få arbete. Dessutom föreslås en höjning av anslaget för skötseln av arbetsmarknadspolitiken med 8 %, så att de arbetslösa och de som hotas av arbetslöshet kan ges bättre färdigheter för arbetsmarknadens krav.

Särskilt viktigt är att anslaget allokeras så att både möjligheterna att få arbete och möjligheterna att anställa effektivt förbättras.

Utskottet vill påskynda försök med sänkta indirekta arbetskraftskostnader i syfte att förbättra sysselsättningen. Behovet att främja etableringen av småföretag och att skapa förutsättningar där småföretagen lättare anställer sina första utomstående arbetstagare bör understrykas.

Arbetspolitiken är inriktad på att på många olika sätt öka utbudet av arbetskraft och bl.a. på att upprätthålla och förbättra de arbetslösas färdigheter att svara mot arbetsmarknadens krav. Dessa åtgärders verkningar förblir små, om de arbetslösa inte senare kan erbjudas arbete. Det är viktigt att åtgärder för att skapa arbetstillfällen inleds omedelbart för att åtgärderna enligt programmet för arbetspolitik ska uppfattas som meningsfulla och för att det ska gå att motivera de arbetslösa att delta i verksamheten.

Hur avskaffa den strukturella arbetslösheten

Servicecentren för arbetskraften

Det är meningen att förmedlingen av arbetskraft och tjänsterna för dem som har svårt att få arbete ska separeras från varandra genom inrättande av servicecenter för dem som är svårast att sysselsätta. År 2004 inrättas minst 10 servicecenter och målet är att det ska finnas 40 sådana center 2006. Servicecentren ska erbjuda sakkunskap från arbetskraftsbyrån, den kommunala social-, hälsovårds- och ungdomsförvaltningen, Folkpensionsanstalten och andra tjänsteproducenter.

Tjänsterna ska vid behov innefatta rehabilitering och utredning av pensionsmöjligheter. Servicecentrens klienter ska väljas ut på grundval av en behovsprövning som arbetskraftsbyrån och social- och hälsovårdsförvaltningen gör.

Det är viktigt att tvärfackliga servicecenter inrättas, menar utskottet. Med hjälp av dem går det att erbjuda dem som har svårt att få arbete bättre individuell service. Utskottet betonar likväl att denna uppdelning av tjänsterna inte får leda till att de arbetslösa får en stämpel på sig. Klienterna ska behandlas individuellt och deras egna val verkligen respekteras både när de slusas vidare till centret och när deras individuella program tas fram och genomförs.

Servicecentrens uppgift är en verklig utmaning. Om de ska lyckas behöver de tillräckligt med tvärfacklig personal samt de medel och den utrustning som uppgiften kräver. Detta förutsätter prioritering av personalutbildningen.

Stödsysselsatta inom stat och kommun

I sitt utlåtande om 2003 års proposition om statsbudgeten (ApUU 18/2002 rd) tog utskottet upp den statliga stödsysselsättningen och påpekade att det är viktigt att antalet stödsysselsatta lyfts upp till samma nivå som tidigare genom att kvoterna slopas. I budgetpropositionen för 2004 föreslås en ökning av antalet stödsysselsatta inom staten från 1 800 till 2 000 arbetslösa. Utskottet står fast vid synpunkterna i det utlåtandet och betonar att staten särskilt på glesbygden ofta är den enda arbetsgivaren som kan erbjuda arbetstillfällen som också lämpar sig för långtidsarbetslösa personer som saknar utbildning. När man beaktar vilka verkningar anställningen har socialt och för individens livskompetens är det enligt utskottets uppfattning meningsfullt med tanke på den totala ekonomin att staten anställer en person, varigenom hans arbetsinsats kommer samhället till godo samtidigt som man undanröjer risken för utslagning.

Utskottet anser att de statliga kvoterna ska slopas så att arbetskraftsbyråerna och servicecentren med beaktande av de lokala möjligheterna och behoven flexi-

belt kan se till att stödsysselsättning ordnas efter behov.

Det har blivit svårare för kommunerna och den privata sektorn att anställa eftersom sysselsättningsstödet relativa andel av lönekostnaderna minskat. Stödet har legat på 19,85 euro per dag sedan 1995, även om lönenivån stigit. Detta har minskat benägenheten att anställa. Det är viktigt att utreda frågan om sysselsättningsstödet kan höjas för att erbjuda kommunerna och den privata sektorn bättre anställningsmöjligheter.

Säker tillgång till kompetent arbetskraft

Utskottet fäste i sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2003 uppmärksamhet vid att den arbetsmarknadspolitiska vuxenutbildningen bör utvecklas så att upphandlingen av utbildningen sker med tonvikt på utbildningens kvalitet och effekter i stället för på kvantitet och så att samarbetet med företagen ökas. Utskottet noterar med tillfredsställelse att utskottets prioriteringar beaktats i målsättningarna för budgetpropositionen för 2004 och att det dessutom föreslås en höjning av genomsnittspriset på den arbetsmarknadspolitiska vuxenutbildningen.

Även på undervisningsministeriets förvaltningsområde föreslås prioritering av bättre förutsättningar för livslångt lärande, stärkt jämlikhet i fråga om utbildning och en högre sysselsättningsgrad. Det femåriga åtgärdsprogrammet Kunskapslyftet, som startade i år och som främst riktar sig till arbetstagare utan grundläggande yrkesutbildning, utvidgas i syfte att höja kunskapsnivån hos medelålders personer. Kunskapslyftet är viktigt och utskottet inser också betydelsen av en avgränsad målgrupp för att uppnå bättre resultat.

Utskottet betonar likväl att de begränsningar inom Kunskapslyftet som gäller ålder, utbildningsnivå och ställning på arbetsmarknaden inte får tolkas så att de förhindrar någon från att delta i lämpliga utbildningsprogram.

Regional sysselsättningspolitik och stöd till orter med strukturomvandling

Sysselsättningsläget varierar stort mellan olika regioner. Även inom det geografiska ansvarsområdet för en och samma arbetskrafts- och näringscentral kan det finnas kommuner som befinner sig i mycket olika situationer. Under den senaste tiden har det från flera orter inkommit mycket oroande uppgifter om att verksamheten vid lokalt mycket betydande industrianläggningar läggs ned eller flyttas utomlands. Om en stor arbetsgivare lägger ned sin verksamhet i en liten eller medelstor kommun, kommer antalet arbetslösa att flerdubblas och samtidigt undergrävs den kommunala ekonomin. Utskottet anser det vara nödvändigt att staten stöder en region i svårigheter, t.ex. genom allokering av investeringsstöd, när situationen på arbetsmarknaden på detta sätt plötsligt försämras märkbart.

Utskottet vill understryka regionernas rätt att själva bestämma hur åtgärderna ska inriktas så att regionens egna möjligheter och behov beaktas. I syfte att använda medlen mer flexibelt har flera arbetskraftspolitiska anslag slagits ihop i samma moment i budgetpropositionen. Denna utveckling är positiv.

Utskottet betonar att möjligheten att allokera medlen på det regionalt mest ändamålsenliga sättet inte ska begränsas genom resultatstyrning, utan att även arbetskraftsbyråerna flexibelt ska kunna använda medlen.

De handikappade långtidsarbetslösas pensioner

Budgeten har innehållit ett anslag för utredning av de långtidsarbetslösas möjligheter till pension (det s.k. ELMA-projektet) sedan 2001. Anslaget har hittills kunnat användas av stora och medelstora arbetskraftsbyråer, och pensionsmöjligheterna har utretts för ca 8 600 arbetslösa. Sammanlagt har 2 159 jakande och 854 nekande pensionsbeslut fattats. Både de långtidsarbetslösa och tjänstemännen har tyckt att pensionsutredningen tjänat sitt syfte och responsen har varit positiv.

I budgetpropositionen föreslås det att utredningsförfarandet ska utvidgas till att omfatta hela landet och att anslaget ska höjas så att ca 5 000 utredningar per år kan finansieras. Utvidgningen är behövlig och de resurser som behövs för utredningarna bör tryggas även i fortsättningen, betonar utskottet och påpekar samtidigt att utsträckningen av möjligheten att göra dylika utredningar till alla Arbetskraftsbyråer förutsätter att de anställda vid de nya byråerna bör få tilläggsutbildning, så att de som deltar i utredningsarbetet har förutsättningar att kunna fastställa vem som är i behov av en utredning och känner till pensionslagstiftningen tillräckligt bra för att kunna hjälpa den långtidsarbetslöse att fylla i ansökan och att överklaga beslutet.

Avslag på pensionsansökan kan delvis bero på villkoren för invalidpension enligt pensionslagstiftningen, men dessa täcker inte helt de problem som de långtidsarbetslösa har. Pensionslagstiftningen har ändrats under de senaste åren bl.a. så att arbetslöshetspensionen och den individuella förtidspensionen har avskaffats. Till följd av dessa ändringar har trycket ökat på att när invalidpension beviljas beakta skälighetspunkter som gäller individens situation. När den individuella förtidspensionen avskaffades betonades det att arbetsoförmågans yrkesrelaterade karaktär ska vägas in i bedömningen av rätten till invalidpension för personer som fyllt 60, om karriären i förvärsarbete varit lång och om ett påfrestande och slitsamt arbete i kombination med faktorer förknippade med åldrandet gör det oskäligt att fortsätta arbeta. När arbetslöshetspensionen avskaffades och detta kompensades genom utvidgad rätt till s.k. tilläggsdagar påpekade utskottet i sitt utlåtande (AjUU 20/2002 rd) att denna rättighet inte gäller alla grupper som kunnat få arbetslöshetspension och att andra åtgärder bör vidtas för att trygga ställningen för företagarna, de långtidsarbetslösa och andra grupper som drabbas av försämringarna.

Det är viktigt att villkoren för invalidpension är så klara och överskådliga som möjligt samt att dessa villkor poängteras särskilt i läkarnas utbildning. På detta sätt går det delvis att undvika

onödiga pensionsansökningar och den frustration som ett avslag kan ge upphov till. Den berörda personen ska i dessa fall i stället erbjudas möjlighet till rehabilitering.

Utskottet påpekar att en betydande del av de allra mest utsatta långtidsarbetslösa också hör till de stora årskullarna och att dessa personer därmed inte kan utgöra någon Arbetskraftsreserv när de stora årskullarna når pensionsåldern. De som ombetts låta göra en pensionsutredning har det ofta dåligt ställt i flera avseenden, dvs. en kombination av brist på utbildning, långvarig arbetslöshet, fattigdom, funktionshinder, problem som hänger samman med yttre och inre livskompetens, utanförskap i samhället och avsaknad av sociala nätverk. Sjukdom och invalidisering ökar risken för utslagning och oförmåga att sköta sina egna angelägenheter.

Det krävs stora personalresurser och anslag, bl.a. för köp av läkarutlåtanden, för handläggningen av pensionsutredningar, pensionsansökningar och överklaganden. Om de som faktiskt är oförmögna att arbeta kan pensioneras genom en särskild lag, kommer anslagen och personalresurserna att kunna användas mer ändamålsenligt för att förbättra möjligheterna på arbetsmarknaden för de arbetslösa som kan arbeta. Det har uppskattats att ända upp till 20 % av dem som drabbats av strukturell arbetslöshet de facto är oförmögna att arbeta.

Utskottet anser det vara viktigt att det fastställs kriterier som medger pensionering av arbetsoförmögna, men som inte samtidigt innebär att Arbetskraften åderläts ytterligare. Kriterierna kunde utöver handikapp innefatta en åldersgräns på 55 år och långvarig arbetslöshet. På detta sätt skulle denna pensionering som en engångsföreteelse närmast gälla dem som blev utslagna under den ekonomiska nedgången på 90-talet.

Utskottet påskyndar beredningen av en särskild lag om pensionering av äldre handikappade långtidsarbetslösa så att lagen kan träda i kraft 2004.

Att utveckla arbetslivet och upprätthålla välbefinnande i arbetet

Arbetslivets kvalitet och företagshälsovården

Det är viktigt att pensionssystemen uppmuntrar människor att fortsätta arbeta om man vill att den ålder då människor går i pension ska ligga närmare gränsen för ålderspension. Det räcker dock inte enbart med att pensionssystemen ändras, om arbetsgivarna inte vill behålla och anställa äldre arbetstagare. Det behövs stora insatser för att ändra attityderna och för att de äldre åldersklasserna skall ha vilja och förutsättningar att stanna kvar i arbetslivet. Social- och hälsovårdsministeriets program för främjande av arbetsförmåga och arbetslust (VETO) innefattar mångsidiga åtgärdsprogram för åren 2003—2007 och syftet är att främja dessa mål och att förbättra arbetslivets dragningskraft.

Utöver en attitydförändring krävs det att lagstiftningen och strukturerna ändras så att bättre förutsättningar skapas för äldre och handikappade att sysselsättas. Ett strukturellt hinder utgörs t.ex. av bestämmelserna om den sista arbetsgivarens pensionsansvar. Utskottet påskyndar en ändring av bestämmelserna om detta ansvar i lagstiftningen om arbetspension så att en arbetsgivare kan anställa en äldre eller handikappad arbetstagare utan risk för att behöva åta sig ett till och med omfattande pensionsansvar, om den anställda beviljas invalidpension efter att ha blivit anställd.

Arbetslivets kvalitet påverkar stort hur länge arbetstagarna vill och kan fortsätta arbeta. På 1990-talet ökade den psykosociala belastningen i arbetet. Personalnedskrifningar, osäkra anställningar och högre krav i arbetet försämrar den psykosociala arbetsmiljön och ökar kunskapstrycket avsevärt. De allt snabbare förändringarna och högre kraven i arbetslivet medför i kombination med diskriminerande attityder mot äldre arbetstagare och en dålig stämning på arbetsplatsen höga krav på de äldre arbetstagarnas inlärnings- och anpassningsförmåga och leder lätt till utbrändhet och pensionering. De åldrande arbetstagarnas situation i arbetslivet måste därför förbättras bl.a. genom utveckling av ledarskaps-

utbildningen så att de närmaste cheferna förstår att å ena sidan uppskatta de åldrande arbetstagarnas starka sidor och å andra sidan bättre beakta deras behov i planeringen av arbetsuppgifterna, arbetsmiljön och internutbildningen.

För en motiverad arbetskraft med arbetskapacitet och yrkesskicklighet krävs inte enbart utbildning och gott ledarskap, utan även åtgärder för att upprätthålla arbetsförmågan. Det räcker inte med åtgärder som endast gäller dem som är mer än 55 år gamla. De ackumulerade erfarenheterna och kunskaperna under levnadsbanan påverkar anpassningsförmågan, sjukfrekvensen och viljan att delta i arbetslivet. Av central betydelse är de åtgärder som inverkar på motivationen i arbetet, arbetsmiljön, arbetsklimatet, arbetstiderna samt sammanjämkningen av arbete, fritid och familjeliv. Åtgärder på arbetsplatserna i syfte att främja arbetsförmågan ökar de anställdas välbefinnande och förbättrar samtidigt företagets produktivitet. Verksamheten för att bevara medarbetarnas arbetsförmåga måste därför ökas och effektiviseras samtidigt som den utvidgas till att omfatta hela personalen.

Småföretagen utgör huvuddelen av företagen i Finland och en allt större del av arbetskraften kommer i framtiden att arbeta på dessa företag. Enligt statistikcentralens uppgifter fanns det år 2000 sammanlagt 222 774 mikroföretag (under 10 personer) i Finland. År 1999 ansökte endast 16 % av mikroföretagen ersättning för företagshälsovård, medan 90 % av de företag som sysselsätter minst 10 personer ansökte om ersättning. Uppskattningsvis har endast en tredjedel av de anställda vid mikroföretagen företagshälsovård.

I regeringsprogrammet nämns en breddning av programmen för att utveckla arbetslivet med beaktande av i synnerhet små arbetsplatser. Målet är att även utreda helhetssituationen och utvecklingsbehovet avseende företagshälsovården.

Utskottet betonar företagshälsovårdens centrala betydelse som utvecklare av välbefinnandet i arbetet och anser det vara viktigt att företagshälsovården utsträcks till alla arbetsplatser. Särskild uppmärksamhet bör fästas vid att småföretagen, småföretagarna och egenföretagarna

omfattas av företagshälsovård. De nuvarande stödsystemen gör att småföretagen och egenföretagarna inte alltid kan anskaffa företagshälsovårdstjänster, som de likväl är i stort behov av.

Utskottet anser det vara viktigt att regeringen utreder vilka åtgärder som behövs för att snabbt utsträcka företagshälsovården till att omfatta alla arbetsplatser och arbetstagare.

Hälsovårdstjänster för arbetslösa

Det har i samband med pensionsutredningar för långtidsarbetslösa framkommit många fall av outredda och oskötta sjukdomar såsom långt framskriden cancer, hjärntumörer som kan opereras, oåtgärdade förlamningar, okända utvecklingsstörningar och demens. Personer med missbruksproblem och psykiska problem har ofta visat sig sakna kontakt med hälsovården. Det är också vanligt att den ekonomiska situationen leder till att arbetslösa låter bli att ta medicin eller försummar annan vård, i synnerhet tandvård. Många långtidsarbetslösa har konstaterats behöva stöd för att kunna utnyttja hälsovårdstjänster.

Utskottet har i flera utlåtanden tagit upp frågan om hälsovård för arbetslösa. Undersökningar visar att de som länge varit arbetslösa lättare blir sjuka än den övriga befolkningen. Om de långtidsarbetslösa ska kunna behålla sin arbetsförmåga och sina möjligheter att få arbete krävs det främst förebyggande tjänster som upprätthåller arbetsförmågan, t.ex. hälsokontroller, remittering till vård och rehabilitering samt hälso- och konditionsfrämjande aktiviteter. De som har anställning har tillgång till dessa tjänster genom företagshälsovården. Utskottet påskyndar motsvarande tjänster för de arbetslösa.

Samhällsgaranti för ungdomar

Ungdomsarbetslösheten har nästan upphört att minska 2003. I augusti 2003 fanns det 37 600 under 25 år gamla arbetslösa arbetssökande, dvs. arbetslöshetsgraden för ungdomar var 19,8 %, vilket är mer än den allmänna arbetslöshetsgraden och högt även internationellt sett. Det finns

uppskattningsvis ca 10 000 ungdomar som har svårt att få arbete.

Ungdomar utan yrkeskunskaper har sämre möjligheter att få arbete än andra. Av de arbetslösa ungdomarna hade ca 30 % enbart grundskoleutbildning och ca 15 % studentexamen, och närmare 5 000 var invandrare och 2 300 handikappade. Cirka 7 % av ungdomarna (4 500 ungdomar) fortsatte inte omedelbart sin skolgång efter grundskolan. De kritiska skedena för ungdomars karriärutveckling är i synnerhet övergången från grundläggande utbildning till vidareutbildning och från utbildning ut i arbetslivet.

Enligt budgetpropositionen är målet att efter tre månaders arbetslöshet ordna en utbildnings-, arbetspraktik- eller verkstadsplats för arbetslösa som är under 25 år. Reformen av den offentliga arbetskraftsservicen och inrättandet av servicecenter för arbetskraften gör det möjligt att hänvisa de ungdomar som har svårast att få arbete till servicecentren, där de kan erbjudas inte bara arbetskraftsbyråernas tjänster, utan även social- och hälsovårdsförvaltningens, ungdomsförvaltningens och Folkpensionsanstaltens tjänster.

Utskottet anser att ungdomsarbetslösheten är den mest allvarliga formen av arbetslöshet. Varje ungdom som slås ut ur utbildningen eller arbetslivet är en för mycket såväl mänskligt sett för individen och hans eller hennes närstående som i form av kostnader och utebliven arbetsinsats för samhället. Utskottet betonar i synnerhet behovet av att de ungas problem åtgärdas i ett så tidigt skede som möjligt. Eventuella inlärnings-svårigheter och brister i livskompetens måste kunna upptäckas redan i grundskolan, och de ungdomar som har svårt att uppnå de uppställda inlärningsmålen ska få individuellt stöd. Det bör genom individuell elevhandledning ses till att varje ungdom finner en lämplig utbildnings-, läroavtals- eller verkstadsplats.

Det bör understrykas att det är viktigt att alla ungdomar förankras i samhället och att utslagningen av ungdomar förebyggs. Om detta ska lyckas måste målet i budgetpropositionen att efter tre månaders arbetslöshet ordna en utbildnings-, arbetspraktik- eller verkstadsplats för arbetslösa som är under 25 år högprioriteras, me-

nar utskottet. Målsättningarna stöds av budgetpropositionens förslag att öka läroavtalsutbildningen och göra verkstadsverksamhet bestående. Läroavtalsutbildningen och verkstadsverksamheten har gett utmärkta erfarenheter, och många ungdomar som hotats av utslagning har genom dem funnit en lämplig väg ut i arbetslivet eller till utbildning. Det föreslås i detta skede ingen lag om verkstadsverksamheten. Det är likväl viktigt att utvecklingen av situationen följs och att det vid behov vidtas åtgärder för att införa lagstiftning om denna verksamhet.

Arbetsministeriet och undervisningsministeriet har gemensamt börjat utarbeta ett sysselsättningsprogram för att uppnå målen avseende de unga. Utskottet betonar att tillräckligt med resurser bör avsättas för att varje ungdom ska få individuell karriärplanering och kunna styras in på rätt utbildning, praktik eller någon annan lämplig sysselsättningsväg. Det är särskilt viktigt att ungdomarna får gå till yrkeskunnig fast anställd personal som har tillräckligt med tid för individuell betjäning. Unga personer måste uppmuntras och stödas att själva vara aktiva, och strävan bör vara att tillsammans försöka utreda den unga personens talang och intresse, varvid det också är lättare för den unge att finna motivation att studera och skaffa arbete.

Det är särskilt viktigt att förebygga missbruk och att uppdaga ungdomars alkohol- och narkotikamissbruk. Vidare är det viktigt att se till att det finns tillräckligt med missbrukarvård för ungdomar och att de vårdbehövande ungdomarna slussas in för sådan vård.

Civiltjänst

Cirka 1 750 personer inleder årligen civiltjänstgöring. Civiltjänsten är 395 dagar, av vilka 28 utgörs av en utbildningsperiod. Efter utbildningen förordnas civiltjänstgöraren till arbetstjänst.

I praktiken måste civiltjänstgöraren så gott som undantagslöst själv ordna tjänstgöringsställe, vilket är svårt. Som en följd av detta fullgör en av fem civiltjänstgörare, dvs. ca 350 personer, årligen sin arbetstjänst på civiltjänstcentralen. Det är i synnerhet de lågutbildade civil-

tjänstgörarna och de med invandrarbakgrund som har svårt att finna tjänstgöringsställe.

Civiltjänstcentralen har inte i tillräcklig utsträckning lyckats ordna civiltjänstgörarna samhällsnyttigt arbete (statens revisionsverk, revisionsrapport 55/2003). Uppehållet för detta "förband" civiltjänstgörare medför staten betydande kostnader.

Under de senaste åren har ca 2/3 av civiltjänstgörarna fullgjort sin arbetstjänst inom kommunförvaltningen och 1/5 inom statsförvaltningen. Cirka 1/10 av civiltjänstgörarna har tjänstgöringsställena inom den privata sektorn. Enligt lagen ska civiltjänstgöringsstället stå för civiltjänstgörarens mat-, rese-, hälsovårds- och boendekostnader samt andra kostnader för uppehållet. I praktiken står likväl endast cirka hälften av tjänstgöringsställena för boendekostnaderna. Civiltjänstgöraren måste ofta åta sig att stå för sina boendekostnader själv för att få tjänstgöringsställe. Tjänstgöringsställena har inte velat stå för boendekostnaderna, eftersom kostnaderna för civiltjänstgöraren därmed ökar med ca 50 %, dvs. med ca 6 000 euro. Både justitiiekanslern och riksdagens justitieombudsman har påtalat detta och konstaterat denna praxis vara lagstridig.

Utskottet anser det vara viktigt att civiltjänstgörare erbjuds tjänstgöringsställe i enlighet med lagen. Gjorda utredningar pekar på att det skulle vara mycket lättare att ordna tjänstgöringsställen, om ersättning för boendekostnaderna skulle betalas ur statliga medel. Utskottet betonar vikten av att civiltjänstgörarna fullgör en samhällsnyttig arbetstjänst, inte bara för samhället utan även för civiltjänstgörarna själva. Arbetstjänsten ger civiltjänstgörarna möjlighet till kontakt med arbetslivet och nyttig arbetslivserfarenhet. Att tjänstgöra på skola, sjukhus eller daghem kan också ge civiltjänstgöraren incitament att söka sig till utbildning på området, vilket kan bidra till att uppdelningen i kvinnliga och manliga yrken blir mindre markant.

Det går i dagens läge oskäligt mycket tid åt att skaffa tjänstgöringsställe, vilket lätt leder till att civiltjänstgöraren måste skjuta upp sina studier eller övergången till arbetslivet med flera måna-

der. Regeringen vill att ungdomar påbörjar studier eller börjar arbeta tidigare, och detta mål kan bättre uppnås om det blir lättare att hitta tjänstgöringsställe.

Utskottet anser att regeringen måste vidta åtgärder så att ersättning för civiltjänstgörarnas boendekostnader betalas ur statliga medel. Staten måste i syfte att se till att civiltjänstgörarna hittar tjänstgöringsställe vid behov påta sig ett större ansvar för att ordna tjänstgöringsställen.

Analys av könsekvenserna och resurser för jämställdhetsarbete

Utskottet pekade i sitt utlåtande om budgetpropositionen för 2003 på vikten av att könsekvenserna analyseras i beredningen av både

lagförslag och budgetpropositionen. Utskottet upprepar vad det sade i det utlåtandet och påpekar att de resurser som jämställdhetsenheten, jämställdhetsombudsmannens byrå och delegationen för jämlikhetsärenden förfogar över fortfarande är helt otillräckliga för inledande av arbetet med könsekvensanalyser och för de uppgifter som jämställdhetsfrågorna kräver om de ska skötas ändamålsenligt. Därför är det viktigt att i budgeten anvisa mer medel för anställning av personal för jämställdhetsarbete.

Utlåtande

Arbetslivs- och jämställdhetsutskottet anför som sitt utlåtande

att finansutskottet bör beakta det som sägs ovan.

Helsingfors den 15 oktober 2003

I den avgörande behandlingen deltog

ordf. Jukka Gustafsson /sd
vordf. Anne Holmlund /saml
medl. Sari Essayah /kd (delvis)
Susanna Haapoja /cent
Heidi Hautala /gröna (delvis)
Anneli Kiljunen /sd
Esa Lahtela /sd

Pehr Löf /sv
Riikka Moilanen-Savolainen /cent
Leena Rauhala /kd
Paula Risikko /saml
Tero Rönni /sd
Jaana Ylä-Mononen /cent
ers. Matti Kauppila /vänt.

Sekreterare var

utskottsråd Ritva Bäckström.